

Posudek habilitační práce Milana Svobody

Jan Karel Rohn (1711-1779). Teolog barokní doby mezi historií a lingvistikou,

Liberec 2018

Dílo libereckého historika Milana Svobody zapadá do několika kontextů soudobé historiografie: interdisciplinárnosti, biografistiky, dějin historiografie nebo prací spojených s pramennými edicemi. Zároveň z určitých schémat vybočuje. Jedním z nich je otázka společenské role historika, a to ve dvou časových dimenzích: v době, kdy žil, a mnoho let po jeho smrti, kdy vlastním životem žilo jeho dílo. V tomto případě některé Rohnovy práce přežily, jiné pak „zemřely“ neboli upadly v zapomnění. Teprve Milan Svoboda je znovu oživuje. Už jen to je samo o sobě velmi optimistické, neboť dějiny historiografie stejně jako dějiny vědy nás nezřídka učí, že důležité nejsou nutně ta díla a ti učenci, kteří se stali slavnými již za života. Mnohdy některá díla docenujeme až po letech či staletích. Bud' předběhla svou dobu natolik, že byla nepochopena, nebo jiné „mimovědecké“ okolnosti měly za následek, že v době svého vzniku nebudily zájem. Vždy je dobré se ptát, proč tomu tak bylo. Práce Milana Svobody takové otázky klade.

Právě této problematice věnoval autor mnoho stran své habilitační práce. Představil zde životopis osobnosti, ale více než *curriculum vitae* pilného cyriaka ho zajímala vědecká aktivita Jana Karla Rohna, kterou rozdělil na několik oddílů. Prvním a zřejmě nejdůležitějším je regionální historiografie části severních Čech. Už jen to si zaslouží zájem a široký výzkum. Celkové vidění dějin české historiografie – bez ohledu na jazyk, který užívá – je však stále zatíženo pragocentrismem a vždy mi v ní scházela reflexe toho, nakolik regionální práce, a zvláště ty z periferie Českého království, měly vliv na široce rozkročená „celostátní“ díla. Sám jsem kdysi činil sondu do tvorby Bohuslava Balbína ohledně jeho znalostí Slezska a tamních dějin, znalostí, jak se ukázalo, velmi slabých. Proto je tak důležitý průzkum vlivu historiografií korunních zemí, zejména těch bohatých z Dolního Slezska a Horní Lužice, na celočeskou historickou vědu. Práce Milana Svobody, která se obsáhle zabývá prostupováním tradic a inspirací na styku třech korunních zemí (a Saska), přináší velmi zajímavý materiál k těmto úvahám.

Druhý blok Rohnova historického zájmu představují dějiny jeho řádu. Ve spojení se zájmem, který věnoval svému rodnému kraji (Frýdlantu a Libereci), zde vyvstává postava člověka zaměřeného na sebe, působícího na vědeckém poli z osobních pohnutek. Možná by šlo říci, že zde máme dočinění s osobností do jisté míry protoromantickou. Tato diagnóza je o

to oprávněnější, neboť Svobodova monografie a její editované pramenné přílohy vykreslují člověka tvořícího navzdory mnoha vnějším okolnostem a silně motivovaného imperativem tvorby. Rohn se zároveň potýkal s mnoha protivenstvími, jichž ho osud nešetřil, ať se již jednalo o války, špatné přijetí jeho děl (nejen nebo dokonce ne především historických), negativní recenze a v důsledku nedostatek peněz na jejich vydání. Milan Svoboda načrtl obraz nonkonformní osobnosti, který spíše odporuje obecným představám o baroku. Ale právě v tom spočívá hodnota podobných prací: narušit stereotypy, zpochybnit to, co se zdálo být jasné...

Při vědomí jistých limitů věnoval Milan Svoboda menší pozornost dvěma dalším oblastem Rohnovy aktivity, které již nejsou čistou vědou: lingvistice a hudbě (nebo muzikologii?). Vstup na toto území je pro historika nejen velkou výzvou, ale i nutným postupem, neboť vše, co se dělo, je součástí dějinného procesu a historik má právo, ba povinnost, se v nějaké podobě zabývat vším. Domnívám se, že Milan Svoboda zde zachoval správný poměr mezi touto povinností a obavou, že se vydává na území, které je pro něj cizí a v němž se cítí nejistě. Položil mnohé otázky, které se týkají hodnoty a vnímání Rohnovy lexikální činnosti a vyzval k diskusi jazykovědce. Je důležité, že se nesnažil omezit na pohled na Rohnovu osobnost jen z jedné historiografické stránky, ale pustil se do ambicióznějšího a těžšího úkolu: ukázat ji v takovém rozsahu, jak rozsáhlý byl jeho život a zejména intelektuální činnost. Konec konců jedná se přece o lidskou bytost, která nemůže být z definice plochá. O to více to platí pro učence. A patrně i umělce, neboť Rohn hrál na varhany. Určitě nekreslil dobře – připojená mapka, o níž píše Svoboda na s. 30, je v kontextu tehdejších kartografických standardů dílem naprosto anachronickým a má blíže k výkonům 16. století než k době svého vzniku.

Měl bych ovšem několik připomínek. První se týká struktury práce. Není zvykem číslovat úvod (zde jako kap. I.1 a I.2) a závěr (zde jako kap. VI. *Shrnutí* rozdělená na dvě části) jako samostatné kapitoly. Číselná řada pokračuje i pro seznam Rohnových textů (jako kap. VII), pramenů a literatury (kap. VIII nazvaná *Zdroje poznání*), seznam zkratek (IX) a přílohy (X), které mají navíc odlišné číslování stránek. Zbytečnou komplikací jsou zdvojené názvy kapitol, jak ty psané tučným písmem (např. *Vita activa et contemplativa* nebo *Historica*), tak ty označené římskými číslicemi (např. *Stručná biografie duchovního mnoha zájmů* nebo *Životní díla P. Johanna Carla Rohna*). Vytváří to jakousi dvojitou strukturu práce. Chybou je uvedení Rohnových děl v kapitole VI., která obsahuje *Shrnutí* a seznam jeho prací jistých i připisovaných. Potom však následují (coby kapitola VII.) *Zdroje poznání*. Z textu Svobodovy práce ale jednoznačně vyplývá, že těmito zdroji byla také díla samotného Rohna, zmíněná v kapitole VI. (a jen těžko by to mohlo být jinak). Tyto nedostatky lze

naštěstí jednoduše odstranit v rámci redakčního zpracování textu k tisku, pokud by byl někdy vydán.

Dovoluji si připojit ještě několik úvah a poznámek, které budou snad použitelné při možném zpracování textu za účelem publikace. Autor se zamýšlí, jaké byly důvody Rohnova vstupu k cyriakům, když se dříve stýkal s jinými řády (s. 26). Odpověď tkví možná v jím zmiňovaných nadstandardních vztazích cyriaků s Gallasy, z jejichž libereckého panství Rohn pocházel. Nevím, kde se vzala domněnka, že Rohn částečně ovládal polštinu; žádný doklad jsem v jeho tvorbě nenalezl. V jihozápadním Slezsku se podobně jako v Lužici polština neužívala. A ještě drobné korekce: slezský jazykovědec se jmenuje Kamusella, ne Kamusela, na s. 186 je dvakrát stejná (?) kniha J. Zouhara o F. Pubičkovi.

Stejně odvážně jako Milan Svoboda se pustím i do otázek jazykovědy. Autor píše o Dobrovského kritice Rohnova díla a jeho neologismů. V této souvislosti by mě zajímalo, zdali si tehdejší lingvistika všímala regionálních odlišností češtiny nejen v Čechách, ale i na Moravě a v Horním Slezsku, nebo byla ovlivněna představou o existenci nějaké jazykové normy (resp. snahou o její vytvoření). A dále – zda tato kritika v Rohnově případě nevyplývá z toho, že se jedná o českého Němce, což se mohlo českému vědci Dobrovskému jevit jako jisté ohrožení badatelských výsledků v oblasti národního jazyka. Zkrátka není-li tato kritika ovlivněna rodícím se moderním nacionalismem?

Otázek, které Svobodova práce nabízí, je ovšem mnohem více. V tom je její přínos. Přináší bohatý a díky obsáhlé pramenné příloze nadprůměrně bohatý materiál, který byl široce analyzován. Ale to, co je ve vědě zásadní, je jisté epistemologické perpetuum mobile: odpovědi na jedny otázky budí další otázky. Svobodova práce zapadá do tohoto procesu skvěle. A nejen do něj. Při její četbě a objevování Rohnových vědeckých přístupů, jeho vztahu k dílu předchůdců, recepce jeho děl či společenské podmíněnosti existence učence jsem měl celou dobu dojem, že jde o záležitosti stále aktuální, s nimiž se potýkáme i dnes. Nechybí v tom všem problematika etické povahy, kterou je současná věda nucena opomíjet v honbě za body a hodnoceními. Je zřejmé, že Rohn stál také na rozhraní epoch, přičemž nová doba ho nechtěla moc přijmout. Práce Milana Svobody ukazuje, že ne vždy nové znamená lepší. V každém případě nutí k přemýšlení o podobných záležitostech. Možná, aniž by o to patrně libereckému historikovi šlo, právě to – podnět k přemýšlení nad existencí vědce a vědy v delší časové perspektivě, na delším úseku než jeden lidský život – pokládám přinejmenším pro sebe za její největší přednost.

A přeci jen ještě jedna připomínka. V úvodu jsem zmínil, že práce odpovídá konvencím a zároveň je překračuje. Tento stav lze pokládat za ideální, neboť vyvážený.

Úkolem vědy je překračovat jisté hranice, ale přílišný útěk od návyků vědeckého prostředí může takové pokusy odsoudit k naprosté porážce. Milan Svoboda „sestavil“ jazykovědce, hudebníka a především historika v jeden celek, skloubil češtinu, němčinu a latinu pramenů, spojil člověka z pomezí s pražským prostředím, Němce s Čechem... Kulturní svět, který se v posledních dvou stech letech rozpadl na dílky a atomy, se snažil ukázat jako celek, a to prizmatem jednoho člověka. Odvážně se pokusil vytáhnout na světlo boží někoho ze stínu zapomnění, místo aby šel jednoduchou cestou zpracování všeobecně známé osobnosti. Bez odvahy není vědy. Také proto se domnívám, že habilitační práce Milana Svobody si заслужuje kladné hodnocení a navrhuji, aby proces udělení autorovi titulu docenta pokračoval.

Prof. PhDr. Bogusław Czechowicz, Dr

Czechowicz
Bogusław

Zlaté Hory, 9. 8. 2019